

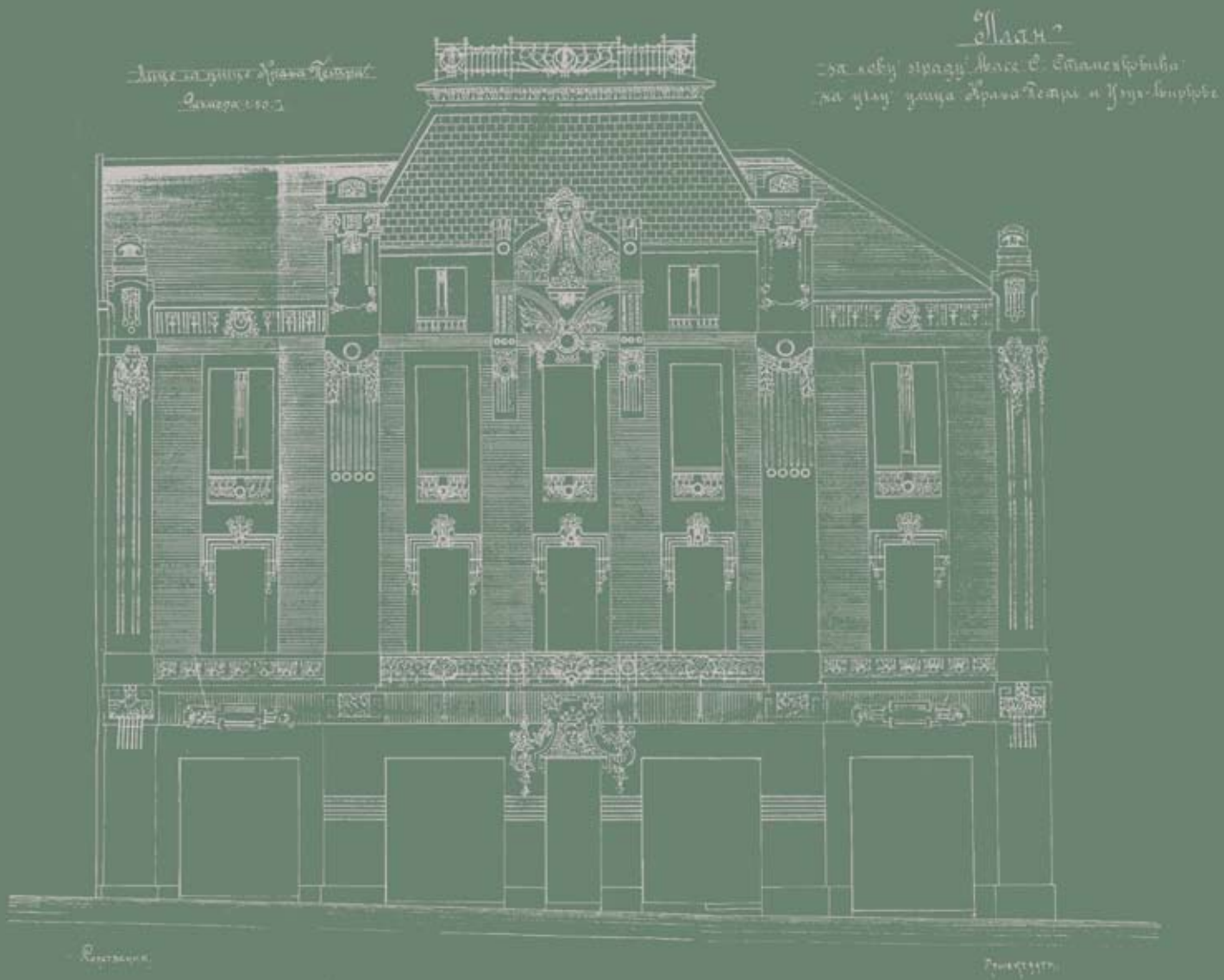

Зграда трговца Стаменковића

Building of the Merchant Stamenković

Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade - Cultural Institution of National Significance

Цртеж фасаде, изглед из ул. Краља Петра
 Facade drawing, Kralja Petra st. view

Зграда трговца Стаменковића

Краља Петра бр. 41

Споменик културе

Изглед из ул. Краља Петра, детаљ
View from Kralja Petra st. detail

Зграда трговца Стаменковића много је познатија по свом популарном називу кућа са зеленим плочицама и већ на први поглед јасно је да се својом необичном фасадом, прекривеном зеленим керамичким плочицама, истиче у окружењу. Налази се на углу Улица краља Петра и Узун Миркове и ова позиција није случајно изабрана, с обзиром на то да је познато да је дуго времена Улица краља Петра била главна трговачка улица у Београду. За све београдске трговце била је ствар престижа да управо у овој градској улици имају свој дућан, односно пословни простор. Тако је и трговац Стаменковић предвидео у приземљу локале, а на спратовима становање, и та је подела и данас актуелна.

Трговац С. Стаменковић припадао је породици трговаца кожом, која је у Београд дошла из Врања средином 19. века. Били су веома успешни у свом послу, чак су своју робу извозили у бројне земље. Захваљујући стеченом иметку били су власници више имања у Београду, а основали су и банку која је имала експозитуре и у иностранству.

Кућа са зеленим плочицама саграђена је 1907. године према пројекту познатих архитеката Андре Стевановића и Николе Несторовића. Сарадња ове двојице пројектаната је један од најлепших примера тимског рада који је изнедрио низ веома квалитетних архитектонских

остварења, међу којима су и споменици културе Народни музеј у Београду, односно зграда Управе фондова из 1903. године, и Београдска задруга у Карађорђевој улици бр. 48 из 1905–1907. године. Поред међусобне сарадње, радећи са другим колегама или пројектујући самостално, Никола Несторовић и Андра Стевановић су Београду оставили бројне објекте – Зграду САНУ (Андра Стевановић, Драгутин Ђорђевић); Хотел „Бристол“ (Никола Несторовић), Универзитетску библиотеку (Никола Несторовић, Драгутин Ђорђевић), Зграду Техничког факултета (Никола Несторовић, Бранко Таназевић) – који спадају у најзначајнија архитектонска здања прве половине 20. века у Београду.

Када се говори о заједничком раду архитеката Андре Стевановића и Николе Несторовића, увек постоји дилема ко је од њих двојице заслужан за одређени сегмент пројекта. Старији од колеге, архитекта Андра Стевановић је након завршеног Техничког факултета на београдској Великој школи, студирао на Техничкој високој школи у

Берлину. Потом се по повратку у домовину накратко запослио као инжењер у Министарству грађевина, али је свој радни век посветио професорском позиву на Техничком факултету Велике школе у Београду на предмету Наука о грађевинској конструкцији.

Архитекта Никола Несторовић је имао сличан пут. После дипломирања на Техничком факултету Велике школе у Београду такође уписује Техничку високу школу у Берлину (Шарлотембургу). Једно време је радио у Министарству грађевина, а паралелно је отпочео и професорску каријеру, коју је наставио и као пензионер. Предавао је Орнаментику свих стилова, Приватне и привредне зграде и Науку о стиливима.

На основу предмета које су предавали намеће се закључак да је архитекта Стевановић аутор целокупног конструктивног склопа, статичких прорачуна, компликованог кубета и крова куће трговца Стаменковића, као и да је учествовао у решавању фасада, док је архитекта Несторовић обрадио све остало.

Ентеријер
Interior

Архитектура

Зграда трговца Стаменковића спада у групу стамбених објеката изграђених у Београду пре Првог светског рата, на којима је остварен спој академске концепције и сецесијске декорације. Тада је у Београду био популаран стил бечке и минхенске сецесије – систем нове декорације засноване претежно на флоралном мотиву. Тако су главе и венци урађени од штука и теракоте, преплети и геометризовани орнаменти, нашли своје место на фасадама. Овај стил је био посебно близак управо трговцима, банкарима и предузетницима, као и архитектама који су се заситили академизма, те у мањој или већој мери осваја београдске фасаде и подстиче модернизацију његове архитектуре.

У исто време појавио се код нас и нови грађевински материјал, армирани бетон, којим су архитекти Никола Несторовић и Андра Стевановић експериментисали и пре куће са зеленим плочицама. Употребљени су неку врсту претече овог грађевинског материјала за

Детаљ пластике на фасади
Detail

израду таванице Управе фондова, потом користе армирани бетон за фундарање зидова Београдске задруге и најзад за конструкцију свих надвратника и натпрозорника куће трговца Стаменковића.

Кућа трговца Стаменковића пројектована је као вишеспратница правоугаоне основе с централним двориштем. Има подрум, приземље, два спрата и мансарду. Зидана је опеком у кречном малтеру, спратови су засведени архитравним гредима, а подрум, приземље и спратни степенишни подести плитким пруским сводом. Кров је на две воде, а покривач од бибер-црепа.

Иако има класичних елемената у компоновању фасада, као што су симетрија и примена ризалита, ова зграда се у великој мери приближила чистом сецесијском решењу. Фасада окренута Узун Мирковој улици је пресечена неоренесансном Гушанчевом кућом из 1904. године, али упркос овој необичности назире се јединствена композиција правоугаоног блока. Новине у стилској обради видљиве су у сведености пластичне декорације на раван зидног платна и

Изглед из ул. Краља Петра
View from Kralja Petra st.

до тада незамисливом одсуству кровног венца које је додатно истакло тежњу ка вертикализму. Вертикална подела главне фасаде постигнута је наглашеним пиластрима с карактеристичним, рељефно обрађеним, завршетком и декорацијом у виду женских глава, од којих се наниже спуштају траке геометријског профила. Ови пиластри су употребљени на угловима блока и на главној фасади окренутој Улици краља Петра. Средишњи ризалит фасаде истакнут је порталом изнад којег су балкони са оградом од кованог гвожђа, а завршава се у зони крова декоративно обрађеном атиком и пирамидалним кубетом. Већим делом слободне површине фасаде су покривене зеленим керамичким плочицама, по чему спада у ретке у Београду с хроматском фасадом и којима и дугује свој популарни назив.

Зграда трговца Стаменковића чистотом архитектонског израза и наговештајима ослобођене архитектонске мисли спада у антологијске

примере српске модерне архитектуре. За споменик културе проглашена је 1966. године. Заштићена је и у оквиру просторне културно-историјске целине од изузетног значаја – Подручје Кнез Михаилове улице (Одлука о утврђивању, Сл. гласник СРС, бр. 14/79).

ЛИТЕРАТУРА:

1. Досије споменика културе, Зграда трговца Стаменковића, Завод за Заштиту споменика културе града Београда.
2. Д. Ђурић Замоло, Градитељи Београда 1815–1914, Београд, 1981.
3. А. Кадијевић, Два тока српског Ар нувоа: интернационални и национални, наслеђе, V, Београд, 2004.
4. <http://wannabemagazine.com/beograd-koji-ne-primecujemo-kuca-sa-zelenim-ploticama/> [приступљено мај 2016]

Building of the Merchant Stamenković

41 Kralja Petra Street

Cultural monument

Изглед из ул. Краља Петра и ул. Узун Миркове
View from Kralja Petra st. and Uzun Mirkova st.

The Building of the Merchant Stamenković is much better known by its apt popular name: 'The House with Green Tiles' because its unusual façade covered with green ceramic tiles is what makes it stand out from its surroundings even at a cursory glance. Its location at the corner of Kralja Petra and Uzun Mirkova streets was not a random choice. Kralja Petra Street was the main commercial street in Belgrade for a long time, and it was a matter of prestige to have a shop or an office there. Stamenković intended the ground floor for shops and the upper floors for living accommodation,

a division of uses that remains till this day.

S. Stamenković came from a merchant family which moved to Belgrade from Vranje in the mid-nineteenth century. They traded in leather and were exporters to several countries. Their business thrived and they owned several estates in Belgrade and were founders of a bank which had branch offices abroad.

'The House with Green Tiles' was built in 1907 to a design by two renowned architects, Andra Stevanović and Nikola Nestorović. Their

collaboration, one of the most successful examples of team work, resulted in a number of high-quality architectural designs, including the buildings of the State Mortgage Bank (Uprava fondova) of 1903 in Belgrade now housing the National Museum, and of the Belgrade Cooperative (Beogradska zadruga) of 1905–7. Working with other architects or independently, Nestorović and Stevanović left a rich architectural legacy behind, such as the Serbian Academy of Sciences (Stevanović and Dragutin Djordjević), Bristol Hotel (Nestorović), the University Library (Nestorović and Djordjević) and the Faculty of Engineering (Nestorović and Branko Tanazević), which are among the most important architectural designs of the first half of the twentieth century in Belgrade.

The collaboration of Stevanović and Nestorović has raised the query as to which of the two was responsible for which part of the design. The older of them, Stevanović, graduated from the Technical Faculty of Belgrade's Great School and then continued his studies at Berlin's Technical Higher School, TH Charlottenburg. Upon returning to Serbia, he was briefly employed by the Ministry of Construction but he dedicated most of his active life to professorship at the Technical Faculty of the Great School holding the chair of the Science of Building Construction. Nikola Nestorović followed a similar path. Having graduated from the Technical Faculty of Belgrade's Great School, he also enrolled in the TH Charlottenburg. He was employed by the Ministry of Construction and began a parallel academic career which he continued even after his retirement. He taught 'Ornament of All Styles,'

Историјска фотографија
Historic photo

*Изглед из ул. Краља Петра, детаљ
View from Kralja Petra st. detail*

'Private and Commercial Buildings' and the 'Science of Styles'. The courses they taught seem to suggest that Stevanović was responsible for the structural design, static calculations and complicated dome and roof of the merchant Stevanović's building and Nestorović did the rest.

Architecture

The building of the merchant Stamenković belongs to a group of Belgrade's pre-First World War residential buildings which combined the concept of academicism with Art Nouveau ornament. Popular in Belgrade at the time was the Munich and Vienna Secession style, a new system of decoration based mostly on floral motifs, and thus stucco and terracotta heads and cornices, interlacing patterns and geometricised designs found their way onto the city's façades. The style appealed to merchants, bankers and entrepreneurs, and was embraced by the architects fed up with academicism. It began to conquer Belgrade's façades, opening the way for more modern architectural trends.

The same period saw the introduction of a new building material, reinforced concrete. Nestorović and Stevanović had experimented with it even before their design for the House with Green Tiles, using a sort of its precursor for the ceilings of the Mortgage Bank, reinforced concrete for the footing of the Belgrade Cooperative and for all door and window lintels of the merchant Stamenković's building.

The merchant Stamenković's building is laid out on an oblong plan with a central courtyard. It has a basement, two upper

Изглед из ул. Краља Петра, детаљ
View from Kralja Petra st. detail

floors and an attic. It was built of brick bound with lime mortar. The upper floors are covered with beam ceilings, and the basement, the ground floor and the landings feature segmental (Prussian) vaults. The gable roof is covered with beavertail tiles.

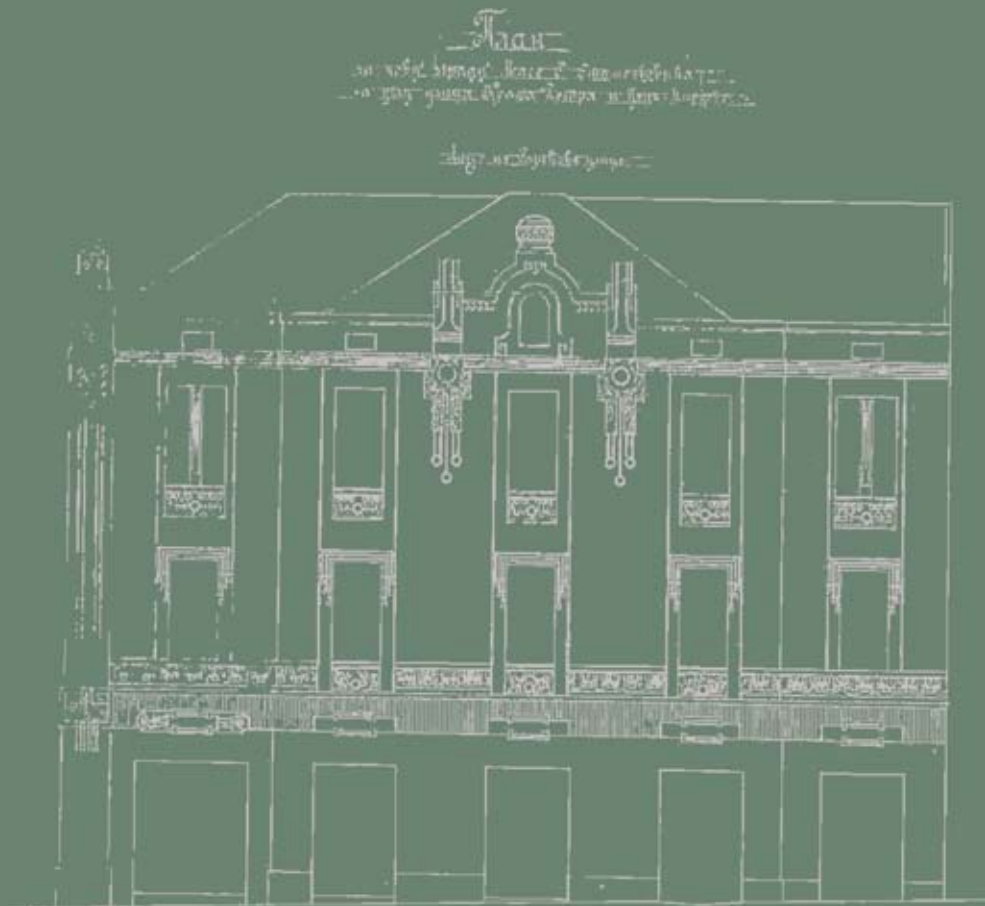
Despite classical elements in the composition of the façades, such as symmetry and projecting sections, the building came quite close to a pure Art Nouveau design. Its frontage facing Uzun Mirova Street is cut in two by the neo-Renaissance Gušanac House of 1904 but the unified composition of a cubic block remains readable despite this curious intrusion. Stylistic novelties consist in limiting projecting ornaments to the plane of the façade, and in the previously inconceivable absence of the cornice, which additionally accentuated the tendency towards verticality. The façade is divided into vertical sections by fluted pilasters with characteristic tops treated in relief and the decoration in the form of female heads. Such pilasters are used at the corners of the block and on the main façade fronting Kralja Petra Street. The central bay emphasised by the portal surmounted by a balcony with wrought iron railings ends with a decoratively treated

attica and a hip roof with a deck. Most of the blank areas of the façades are covered with green tiles which make the building a rare example of a chromatic façade in Belgrade and to which it owes its popular name.

By the purity of architectural expression and by heralding the emancipation of architectural thought, the building of the merchant Stamenković is an anthological piece of modernist Serbian architecture. It was designated a heritage building in 1966 and now is protected as part of a historic district of outstanding significance – Knez Mihailova Street (Sl. Glasnik SRS, no. 14/79).

Literature

1. CHPIB Documentation, Cultural Property File: Zgrada trgovca Stamenkovića
2. D. Djurić-Zamolo, *Graditelji Beograda 1815–1941* (Belgrade 1981)
3. A. Kadjević, 'Dva toka srpskog Ar nuvoa: internacionalni i nacionalni', *Nasledje V* (2004)
4. <http://wannabemagazine.com/beograd-koji-ne-primecujemo-kuca-sa-zelenim-plocicama/> [пpиступљено мај 2016]

Цртеж фасада, изглед из ул. Рајићева
Facade drawing, Rajićeva st. view

Зграда трговца Стаменковића Building of the Merchant Stamenković

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда – установа културе од националног значаја

За издавача: Нела Мићовић, директор

Аутор: Бојана Ибрајтер Газибара

Лектура: Татјана Тодоровић

Превод: Марина Адамовић Куленовић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић, фотодокументација ЗЗСКГБ

Тираж: 1000 примерака

Штампа: DOO MAGYAR SZO KFT, Нови Сад

Београд, 2016.

Завод за заштиту споменика културе града Београда – установа културе од националног значаја

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

725(497.11)(036)

ИБРАЈТЕР Газибара, Бојана, 1976-

Зграда трговца Стаменковића / [текст Бојана Ибрајтер Газибара ; превод Марина Адамовић Куленовић ; фотографија Снежана Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја = Belgrade : Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade - Cultural Institution of National Significance, 2015 (Нови Сад : Magyar Szó). - 10 стр. : илустр. ; 20 x 20 cm

Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Подаци о ауторки преузети из колофона. - Текст штампан двостручно. - Тираж 1.000. - Библиографија: стр. 6.

ISBN 978-86-89779-27-1

а) Београд - Зграда трговца Стаменковића - Водичи
COBISS.SR-ID 226806028

Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade - Cultural Institution of National Significance

